

Filosofická kinantropologie

Vratislav Moudr

A33, 315

moudr@mail.muni.cz

LITERATURA

- **Hodaň Bohuslav: *Tělesná kultura - sociokulturní fenomén: východiska a vztahy.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2000.**

- **Jirásek Ivo: *Filosofická kinantropologie: setkání filosofie, těla a pohybu,* Olomouc, 2005.**

- *Olympismus.* Edited by Josef Dovalil. 1. vyd. Praha : Olympia, 2004.

- *Pohyb a tělo :výběr filosofických textů.* Edited by Anna Hogenová. vyd. Praha : Karolinum, 2000. 236 s.

- *Šmajš Josef: Filosofie – obrat k Zemi. Evolučněontologická reflexe přírody, kultury, techniky a lidského poznání.* Praha: Academia, 2008.

- *Šmajš Josef, Krob Josef: Evoluční ontologie.* Brno: MU, 2003.

- *Šmajš Josef: Ohrožená kultura.* Praha, Hynek 1977.

Co je Filosofická kinantropologie?

- Jirásek: „Filosofická kinantropologie se ptá po smyslu lidského způsobu bytí, odkrývajícího se prostřednictvím pohybu a jeho kultivace v prostředí pohybové kultury.“

- Filosofické zkoumání pohybujícího se člověka...

--- odlišnost od Sociokulturní kinantropologie...

??

Filosofická kinantropologie nemá zkoumat pohybovou (tělesnou) kulturu..její jednotlivé subsystemy...ale smysl lidského bytí
...usiluje o celkovost pohledu, o holistický přístup k člověku i k pohybu...personální způsob porozumění pohybujícího se člověka

Témata: tělo, pohyb, hodnoty, hra, olympismus, doping aj.

Odkud „Filosofická kinantropologie“

- **Antropologie** jako multidisciplinární zkoumání člověka
 - ..člověk reflektuje sám sebe...
 - ..antropologie je produktem novověké a modernistické úvahy...neomezená svoboda a důstojnost člověka
 - odvrát od tradiční metafyziky, přírodní filosofie a filosofie dějin – příklon ke světu člověka (přirozenému světu)..nedostatek poznatků experimentálně-přírodovědných výzkumů člověka
 - ..od 2. pol. 19. stol. jako výraz pro samostatný obor (rozvoj biologie)..empirická antropologie..vznikají dílčí disciplíny

Dnes:

- fyzická antropologie (biologie člověka)
- paleoantropologie, antropogeneze (vývoj a vznik člověka..lidského rodu)
- etnická antropologie (rozmanitost lidských ras a kmenů)
- kulturní antropologie (způsob života v různých kulturních kontextech)
- sociální antropologie (vztahy lidí ve společnosti..jejích systémech)
- filosofická antropologie (zkoumá člověka v celkové komplexnosti vztahů)

□ **Kinantropologie** (Kanada, Belgie, ČR)

-je antropologickým oborem, který zkoumá jevy záměrné pohybové činnosti člověka v prostředí pohybové (tělesné) kultury
- má být podle Jirásků součástí antropologie...člověk jako střed a centrum úvah (to není běžně rozšířené pojetí..kinantropologie jako samostatný obor – důsledek nedávného vzniku)

Některá alternativní označení „naší vědy“

- ✓ Vědy o sportu (sport sciences).. ale sport není jediným představitelem pohybové aktivity člověka (tělesná / pohybová výchova, tělocvičná / poh. rekreace, poh. terapie, poh. umění)
- ✓ Vědy o tělesné kultuře.. podle Jirásků příliš široké (hygiena, etiketa..)
- ✓ Physical education.. praktický obor i teoretická disciplína..odtud:
- ✓ Kinesiology.. má označovat vědeckou disciplínu.. ale etymologicky by se měla zabývat pohybem obecně

Kinantropologie

- od roku 1993 z původní teorie tělesné výchovy a věd o tělesné kultuře
- pohyb – člověk – nauka ...zastřešující název pro interdisciplinární zkoumání, název napovídá že vědy zabývající se lidským pohybem jsou součástí antropologie (člověk v centru..ničím jiným se nemá zabývat..člověkem a kultivací jeho pohybu)
 - ...společný předmět bádání, různé metody jednotlivých disciplín
 - ...je aplikovanou vědou věd základních (anatomie, historie, psychologie, sociologie..) i samostatnou vědou (zkoumá určitý fenomén pomocí různých přístupů)
 - ...problém koheze
- Vztah kinantropologie k antropologii využit Jiráskem pro členění jejích disciplín:

Členění kinantropologie

- Etnická kinantropologie.. Nepěstuje se..mohla by se zabývat rasovou či kmenovou růzností (i ve fyzických předpokladech a schopnostech)
- Fyzická kinantropologie.. Biomedicínské obory (funkční anatomie, fyziologie, antropomotorika, biomechanika)
- Kulturní a sociální kinantropologie (Předmět sociokulturní kinantropologie..prof. Hodaň..teorie, historie, sociologie TK)..systém tělesné kultury, vztahy s ostatními systémy, životní styl, právo, globalizace v TK atd.
- **Filosofická kinantropologie**..(je oborem filosofickým)

Aplikované obory:

- Pedagogická kinantropologie..osvojené označení oboru
- Ekonomická kinantropologie
- Psychologická kinantropologie...

Označení oboru a předmětu jeho studia

Obor:

kinantropologie (jinde také kinesiologie, vědy o sportu, vědy o tělesné kultuře, gymnologie..)

Předmět (prostředí):

pohybová kultura / **tělesná kultura** (také ale sport, tělesná výchova, lidský pohyb..)

Filosofická antropologie a filosofická kinantropologie

Filosofická antropologie (fil. obor) – předmětem je nejobecnější otázka po podstatě člověka, jeho místě ve světě a po jeho určení (přirozenosti)..

- do plné podoby filosofické teorie krystalizuje až v první třetině 20. století...19./20. stol...rozvoj přír. věd – hledání univerzální vlastnosti člověka (antropologická konstanta) – jak vzniká a působí.. (otevřenost ke světu, excentricita, nedostatek)
- antropologizace filosofie i redukcionismus (spekulativně předjímané „podstaty“).. současný kulturní pluralismus („postmoderna“)
..zakotvení člověka v určitém systému kulturních významů

Filosofická kinantropologie (Jirásek..spíše fenomenologická antropologie)

– *se ptá po smyslu lidského způsobu bytí* (f. antropologie..podstatě, místě, určení) *vyjevovaného prostřednictvím fenoménů lidského pohybu především v prostředí jeho kultivace*

...lidský způsob bytí jako holistický antropologický koncept (osobnost)..onticky jediná podstata projevující se v různých fenoménech v oblastech:

- Materiálního těla
- Ideální duše
- Individualizační duch
- Relační sociální zakotvenost

--- jednota ontologická

--- jednota těla-duše-ducha-sociálního života

- Pohyb není jen otázkou těla, ale celé osobnosti.. (existence, lidského způsobu bytí)
- Formy pohybové aktivity mohou být vhodnou formou hledání smyslu a tím i způsobem, jak poznávat lidskou přirozenost (?)

Pozn.:

...odtud větší role pro hermeneutické a fenomenologické přístupy

...nemůže odkrýt ontickou opozici přírodní a kulturní evoluce a pozici člověka v těchto konfliktních vztazích...otázka přirozenosti...

Odlišná pojmenování oboru

- **Filosofie sportu**.. International Association for the Philosophy of Sport, Journal of the Philosophy of Sport
...ale sport je jen částí pohybových aktivit (výkonovost a soutěživost).. *úzké*
- **Filosofie tělesné kultury**.. Olomouc, Varšava..ale.. hygiena, estetické úpravy těla, politika, etiketa apod...podle Jiráska *široké*

Připomínky:

- Jiráskova Filosofická kinantropologie je fenomenologickou kinantropologií..bytí vyjevované prostřednictvím introspektivních fenoménů.
- Filosofie v oblasti tělesné/pohybové kultury by vedle introspektivních výpovědí mohla být otevřena poznatkům ostatních věd a využívat je k syntéze..v pohledu na člověka, pohyb, tělo, či pohybovou/tělesnou kulturu...
- Z vyhraněného pohledu na filosofii jako fenomenologii vyplývá i odsunutí témat jako globalizace, vývoj pohybové kultury, vztah s přírodou.. mimo oblast takto chápané filosofie (do „sociokulturní kinantropologie“)
- Antropologický rozvrh by měl být zasazen hlouběji do ontologie systémů přírody a kultury..není možné hledat smysl bytí člověka, naplnění autentického modu či seberealizace nezávisle na pochopení vztahu přírody a kultury a vliv těchto systémů na konstruování organismu či osobnosti (včetně jeho potřeb a motivů)

Na čem se autoři (Jirásek/Hodaň) shodují:

- Pokus o přesnější zakotvení filosofických analýz pohybu člověka a jeho kultivace v prostředí pohybové/tělesné kultury
 - Přesnější než „filosofie sportu“ či „filosofie tělesné kultury“ (ale i: „kinefilosofie“, „kinantroposofie“, „philokinesics“ ...)
- Má přinést větší skloubení kinantropologie a filosofie
 - Je filosofickou, ne kinantropologickou disciplínou (na rozdíl od Sociokulturní kinantropologie...?)
 - Má přispět filosofii novými tématy
- Vazba na antropologii..člověk (a jeho pohyb) východiskem, ústředním bodem FK ale také tělesné či pohybové kultury (východiskem nemá být pohybová/tělesná kultura či sport – Sociokulturní kinantropologie)
- Členění kinantropologických disciplín vychází z členění oborů disciplín antropologických
 - Proto F. kinantropologie analogicky k F. antropologii

V čem se rozcházejí:

- Otázka terminologie, rozsahu a obsahu FK
 - Systém **tělesné** / pohybové kultury
 - Jeho subsystémy – **sport, TV, tělocvičná rekreace** / sport, pohybová výchova, pohybová rekreace, pohybová terapie, pohybové umění
 - Činnost – pohybová aktivita / **tělocvičná aktivita**
 - Fenomenologický přístup / **systémový přístup**
 - Fenomenologie vychází a „podstaty“ hledá prostřednictvím lidského zažívání, zkušenosti
 - Systémový přístup vychází z proměnlivých vztahů mezi „reálně“ existujícími procesuálními strukturami (systémy)
- Odtud i rozdílná potřeba zasadit zažívajícího člověka do kontextu, prostředí (přírody-kultury)
- Převažující fenomenologický přístup k filosofii u obou autorů hraje roli v omezení témat i přístupů, které do úzce fenomenologické kinantropologie patří

Evoluční ontologie (Josef Šmajs)

Skutečnost (bytí) rozděluje na bytí přírodní (přírodu) a bytí kulturní (kulturu)...dva ontické řády, dvě evoluce tvarů (systémů, uspořádaností, řádů, pamětí)

Důležitá otázka..co je P a K a jaký je jejich vztah..důležitá i z hlediska rozumění tělesné či pohybové kultuře a člověku (bytosť jak přírodní, tak kulturní)

Co je příroda?

Co je kultura?

Příroda..kosmos i biosféra..vyvíjející se struktura (systém) vesmírných i pozemských struktur (informací) - organismů, nerostů, plynů (živé i neživé přírody) a jejich vztahů...autoregulující se, sebetvořící planetární systém života (Gaia)

Kultura vyvíjející se systém nepřírodních uspořádaností (struktur, tvarů, subsystémů - informací)..materiální a duchovní kultura

Kultura je pozdější řád..jehož evoluci umožňuje člověk (duchovní kultura)

Ontická různost spočívá na různé konstituční informaci

Dvě základní možné odpovědi na otázku po vztahu P a K..

- Kultura jako povýšení přírody..kultivace, zlepšování..člověk se stává „člověkem“ – jazyk, dovednosti, znalosti, kultivace uspokojování potřeb, mravy..humanizace (x animalizaci), seberealizace, umění..
 - zlepšování pro koho..antropocentrismus
 - příroda jako (věčné) prostředí seberealizujícího se člověka
- Kultura při všech svých přínosech pro člověka a jeho druh je protipřírodním umělým řádem...evolucí, která je založena na druhově sobecké ofenzivní adaptační strategii člověka...a přírodní řád (evoluci) rozvrací, narušuje
 - ...regionální i globalizovaná kultura (v různé míře)

Druhá odpověď je odpověď evoluční ontologie (Šmajs, Krob)...není možné nadále pěstovat tradiční filosofii zabývající se mnohdy pseudoproblémy..hledáním věčných podstat (substancí) světa i člověka...nerozlišující ontickou různost P a K, ani filosofii zaměřenou jen na poznávání a jazyk (metody) ...zvláště v době ekologické krize

EO...důraz na tvořivost, procesualnost skutečnosti (ne bytí, stálost-ale stávání, dění)

Vývoj živé přírody je tvořen vývojem

- **přirozené strukturní genetické informace** (vestavěná v genotypu a rozvinutá ve fenotypu organismu)...je dána mechanismem selekce a mutace (neovlivňuje ji zkušenost jedince)..taková informace je odpovídající prostředí (pravdou je přežití..adekvátnost)
- **přirozené sémantické neuronální informace** (zkušenostní, behaviorální)..umožňuje učení a životní sebezáchovnou aktivitu geneticky naprogramovaných živých systémů
...je více selektivní a souhrnná..méně adekvátní jemné struktuře prostředí (poznávání chemických a fyzikálních vlastností živého a neživého makroskopického prostředí smysly příslušného živého systému) – adaptace, uspokojení potřeb

---Člověku se podařilo smyslově neuronální informaci zakódovat etnickým jazykem...“třetí čtení skutečnosti” a tak zažehnout kulturu
...neuronální informace se stává biologickým základem sémantické i strukturní informace sociokulturní

Vývoj kultury tedy umožňuje a zároveň je jejím produktem

- **sémantická sociokulturní informace** ...slouží běžné komunikaci a interpretaci
- **strukturní sociokulturní informace** ...teoretická, výrazně kulturně konstitutivní (teoretické poznání a na něm stojící technické aplikace)

Jde o zvláštní účelovou konstitutivní informaci, pro přírodu neznámou..neprodukuje ji evoluce přirozená ale evoluce kulturní

Umožnila pozoruhodný kulturní vzestup, ale také nebezpečně onticky rozdělila svět na přírodu a kulturu

Teprve v kultuře se uplatnila selektivní, generačně nespojitá, účelově zbarvená, neadekvátní adaptivní informace novým způsobem: nikoli jen behaviorálně, komunikativně, ale také interpretačně, teoreticky a tak strukturně konstitutivně – onticky (vytváření nových..přírodě neznámých věcí)

V důsledku založení kultury na takto přírodě neadekvátní informaci (chybném čtení) člověk narušuje rovnováhu přírodního systému, mění podmínky, na které jsou živočišné druhy (vymírání) i on sám adaptován biologicky (genetická strukturální informace)..klimatické změny, složení atmosféry, záření..

Globalizovaná samotvořící se kultura navíc představuje čím dál komplexnější, složitější prostředí pro nalézání smyslu a orientace v životě (relativismus, subjektivismus)..jsme vystaveni i chaotickým jevům systému kultury (globální hosp. krize, přesuny výrobních míst..)

Důsledkem: ekologická – demografická, surovinová, ekonomická aj. krize

...ohrožuje člověka..fyzické i psychické zdraví..

...oslabená příroda tak ohrožuje prostřednictvím ohrožení člověka existenci kultury..

...není ohrožena příroda, ale kultura

Z odpovědi na otázku vztahu přírody a kultury se odvíjí i porozumění tělesné (pohybové) kultuře jako kulturnímu subsystému:

- TK jako návaznost, rozvíjení, humanizace přírodních činností člověka, rozvíjení všech dimenzí lidského organismu (psychická, sociální, tělesná..) a kultury

...odtud je krize v TK (zejména sportu) nahlížena jako odklon od univerzálních, humanistických, holistických, mravních norem

...představa o všespásnosti idealizované.. "holisticky" člověka rozvíjející TK

...přehlížení T kultuře vlastních negativních rysů samotného subsystému kultury.. jeho zapojenost do evoluce protipřírodně orientované kultury (obchod..)

- V případě že přijmeme ontickou diferenci mezi P a K pak:
to co z TK kompenzuje kulturou (i přírodou) způsobené deformace přírodou vystavěného organismu (fyzické, psychické, sociální).. je kladné

to co je příliš integrované do sebetvorby protipřírodní globalizované kultury je negativní.. a podílí se na těchto deformacích

....?

Seberealizace a autentický modus existence prožívajícího člověka (hledání smyslu apod.) musí podléhat tomuto ontickému rozlišení a etickému rozhodnutí...

...Antropologický rozvrh pro FK ano, ale pozice člověka musí být nahlížena v kontextu konfliktu přírody a kultury

Příčina krize není v personálním odhlížení od holismu a v nedostatečném seberozvíjení člověka jako celku..v instrumentalismu tělesna (přehlížení rozvoje psychické a sociální dimenze lidského organismu)

..to vše je naopak důsledkem autonomního růstu, evoluce globalizované kultury...

...holismus platí jen v případě člověka v přírodě...člověk v konečném důsledku není „svobodný“ a nemůže se absolutně svobodně rozhodovat a seberealizovat, protože podléhá jak kulturním..tak především přírodním zpětným vazbám (systém všech organismů, plynů, nerostů aj.)

--- aktuální „svoboda“ člověka pochází z žití „na dluh“ – přírodní kapitál redukuje a používáme k růstu kapitálu kulturního...